

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOFEMTE ÅRGÅNGEN

1914

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1914

Teaternotiser i Tessinska bref.

1724—1737.

Meddelade af

Sigrid Leijonhufvud.

Karl Gustaf Tessins promemoria af 1738,¹ där han påpekar det förhållandet, att han i sexton år "på ämbetets vägnar haft att göra med alla Comoediantes Troupes, som här i staden under den tiden varit", har anlitats som en viktig källa för vår teaterhistoria af forskarna på området från och med Dahlgren. Äfven de spridda uppgifter, som förekomma i de tryckta utdragen ur hans stora dagbok, ha naturligtvis tillvaratagits. Men de intressanta inblickar i teaterförhållanden för dagen, som gifvas i hans omfångsrika brevväxling med sin fru,² torde i lika hög grad förtjäna att beaktas.

Professor Karl Warburg har för andra upplagan af Illustrerad svensk litteraturhistoria redan använt brefven af 1724—25³ samt i Teaterhistoriska samfundets årsskrift för 1913⁴ in extenso aftryckt här nedan refererade notiser ur dem. Det har dock för sammanhangets skull synt mig lämpligt att för den följande framställningen begagna äfven de första årgångarna af brevväxlingen.

I ett af de tidigaste brefven, af den 29 april 1724, meddelar Tessin sin blifvande maka, Ulla Sparre, de första nyheterna om balettmästaren Landés franska teatertrupp, som vid den tiden upp-

¹ Tryckt i *Samlaren*, årg. 4 (1883), s. 180—85.

² De första årgångarna i Börstorps arkiv, de senare i Eriksbergs af ägarne välvilligt ställda till förfogande.

³ D. 2, s. 201.

⁴ S. 69—70.

trädde i Stockholm. Det går dåligt för honom. "La Comedie est fort deserte, et les Comediens forment la vraye Cour du Roy Petaud". Landé talar om att fara sin väg ibland till Ryssland, ibland till Danmark, men Tessin tror ej han har stora utsikter att lyckas. "De la maniere dont il s'y est pris pour assembler cette Troupe, il me paroit plus propre a lever des vivandieres pour une Armée, qu'a faire tout autre métier".

Att Landés trupp, som fick benämningen "l'Académie royale de musique", ej var uteslutande ett operasällskap,¹ framgår af hvad Tessin har att meddela i sitt bref af 12 maj. Sedan han berättat, att Phaëthon samma dag skall uppföras — en intressant notis, då man ej haft någon uppgift om att Quinaults och Lullys populära opera här blifvit gifven² — tillägger han: "samedy prochain l'Opera part; Nous gardons la Comedie, qui aura l'infortuné Landé pour chef. La Dimanche, la Aubert, la Varin, Meusure (!), Thierry, Remond, la Des Echalliers, Gallouday & s'en vont a Copenhague, et si croit on encore que le reste mourra de faim".

Här uppräknade aktörer och aktriser utgjorde ungefär en tredjedel af Landés sujetter enligt passansökningarna i öfverståthållare-ämbetets arkiv och kunna med ledning af dem identifieras med undantag af "La Des Echalliers".³

Resan måste ha blifvit uppskjuten, ty den 22 maj talar Tessin om en afskedsrecett för Museure samma dag, då operan Roland skulle ges för sista gången. Quinaults opera har sålunda uppförts i Stockholm mer än ett halft sekel tidigare än man hittills vetat af och med Lullys musik.

Sedan operaartisterna lämnat Landés trupp, tycktes den ha haft ännu mindre framgång än dessförinnan. Den 9 juni beklagar Tessin de stackars komedianerna, som icke ha några åskådare. "Hier entre autres qu'ils representent le Cid⁴ & les(!) naufrage de

¹ Jämför DAHLGREN, *Anteckningar om Stockholms theatrar*, s. 24.

² WARBURG anser, att det möjligen är Boursaults komedi med samma namn som åsyftas; då Tessin i samma andedrag talar om operaartisternas afresa, är det dock all sannolikhet för att han menar operan.

³ Se SILFVERSTOLPE, *Svenska teaterns äldsta öden*, s. 69, not.

⁴ Corneilles tragedi.

Crispin,¹ le jeu ne valoit pas les chandelles“. Och då representationerna efter uppehåll under sommaren den 20 september återupptogos, låter det ej bättre; komedianterna läsa fortfarande illa sitt Fader vår, ty de ha säkerligen ej sitt dagliga bröd, förklarar Tessin i ett bref af den 20 april 1725.

Landé gjorde nu ett försök att reformera sin trupp. Själf tyckes han ha varit uppskattad som skådespelare; “Landé fit dans la Foire galante² le rôle d'Arlequin avec assés d'aplaudissement a ce que l'on dit“, skrifver Tessin den 21 september 1724 om föregående dags föreställning. Under sommaren 1725 skaffade han förstärkning för den nya spelsäsong, som han ämnade börja den 15 augusti. “La recreüe d'acteurs et d'actrices est déjà partie de Bruxelles“, skrifver Tessin den 23 juli. De hade dock ej hunnit fram, då första representationen gafs.³

Den 1 september arrangerades med anledning af hertiginnans af Mecklenburg besök vid svenska hofvet en festföreställning, hvarvid “La Comtesse d'Orgueil“⁴ och “Arlequin Baron Suisse“⁵ uppfördes. Till hertiginnans ära, men till obehag för parterren brunno vid detta tillfälle två gånger nio fler talgljus än vanligt. Tessin beklagar sig⁶ öfver Landés despotiska sätt att behandla sina abonnenter, då alla den dagen måste betala, men tillägger, att ganska många ändå infunnit sig af nyfikenhet. Dessa ord ge vid handen, att abonnemang förekom redan nu, ej först 1739 som Dahlgren antagit.⁷

* * *

Nästa gång den Tessinska brefväxlingen har att bjuda några teaternotiser, ha de franska komedianterna aflösts af tyska.

Det är ej i Tessins smak. Den 15 oktober 1731 berättar han, att han

¹ Enligt WARBURG en enaktskomedi af La Font från 1710.

² Enligt WARBURG troligen ett stycke af Dancourt eller Le Grand.

³ Enligt bref af Tessin d. 27 augusti.

⁴ Komedi af Thomas Corneille.

⁵ »Canevas italien en un acte». (PARFAIT, *Dict. des théâtres de Paris*. T. 1. 1756.)

⁶ I bref af 2/9.

⁷ A. a. s. 36, not.

dagen förut med sin syster och hennes barn varit på tyska komedien, där "le comte d'Essex"¹ gafs mycket dåligt. Därpå tillägger han: "Cependant ces gueux ont beaucoup du monde, au lieu que des Comediens françois risqueroient leur boyeaux, marque du gout fin qui regne dans ces pays".

Den 26 oktober skulle "Adam och Eva"² uppföras. Tessin skämtar om att det var till ära för hans nyss till staden anlända svägerska Eva Bielke.

Den nya högtyska trupp, som 1733 anlände till Stockholm och som bl. a. hade Holbergstycken på sin repertoar,³ synes mera ha intresserat Tessin. Då "Kannestöparen" den 12 oktober skulle spelas, ämnade han sig dit i sällskap med en af sina svägerskor och fyra andra unga damer.

Att truppen på sin musikaliska repertoar hade något så värdefullt som ett verk af Händel, framgår af ett bref från grefvinnan Tessin den 20 januari 1734. Tessin själf var då nedrest till Östergötland. "On repette aujourd'hui la Pastoralle d'Acis et Galathée, que je vais voir", skrifver hon. "Cette musique a un applaudissement general; je ne l'ai point encore entendue, car on l'a joué pour la premiere fois le jour que je suis allé a Boo". Af föregående bref framgår, att brefskrifverskan syftar på den 12 januari, som således skulle varit dagen för premiären.

De högtyska komedianterna tyckas ha lämnat Sverige redan 1734,⁴ och de Tessinska brefven ha inga uppgifter att meddela om något nytt utländskt teatersällskap förr än på våren 1737. "Ce matin une comedienne allemande s'est trouvée a mon petit lever, et m'a demandé la permission de jouer des pieces françoises", skrifver Tessin den 16 maj. "La chose est trop ridicule pour la refuser, aussy Luy en ay-je expedié la Patente".

Denna tyska skådespelerska var måhända Elisabet Spiegelberg,

¹ Troligen Thomas Corneilles tragedi med detta namn.

² Helt visst samma stycke, som annonseras genom affischen hos SILFVERSTOLPE, a. a., s. 71—72. (Jfr J. PALUDAN i *Samlaren* 1890, s. 83.)

³ DAHLGREN, a. a., s. 28.

⁴ Jfr DAHLGREN, a. a., s. 28, not.

född Denner, som 1735 med sin trupp gästade Norrköping.¹ I så fall skulle det af Tessin gifna brefvet knappast ha kommit till användning för något uppträdande i Stockholm, ty redan den 6 juni samma år begär och erhåller komediantskan Elisabet Spiegelberg af magistraten i Göteborg tillstånd att där uppföra komedier.² Faktum är, att den Tessinska brefföljden, som fortgår t. o. m. den 4 juli, ej innehåller något vidare om den skådespelerska, som fått patentet; och hennes försvinnande står förmodligen i sammanhang med att Bollhusteatern vid denna tid uppläts åt en annan trupp af ojämförligt större betydelse för svensk teaterhistoria.

*
*
*

Grefvinnan Tessins bref till sin man från nyåret 1734 ge ett lefvande intryck af den "smak för skådespel", som enligt G. J. Ehrensvärd³ utmärkte tiden. Det vill säga, ännu tycks det blott vara fråga om sällskapsspektakel på franska, ej på svenska. Riksrådet DelaGardie, prononceradt franskvänlig, var utan tvifvel intresserad för dessa ungdomens teatraliska öfningar, som enligt Ehrensvärd ådrogo deltagarna spenamnet "Gref DelaGardies komedianter".³

"J'ai été a une repetition qu'on a fait à l'hotel de Torstenson ou est le petit Theatre", skrifver grefvinnan den 5 januari 1734; "on peut dire qu'il est fort petit. Mais tu te moqueras de moy quand je t'asseure que M:lle Grisheim⁴ a joué mieux son rôhle que Brit Sophie DelaGardie⁵ quoy que l'autre jouoit aussi fort joliment. Ils ont tous faits(!) assés bien hormis l'ainé des messieurs Barck⁶ qui a la prononciation fort mauvaise.

J'ai fait mon possible pour scavoir le jour de la vraye comedie pour te le mander mais le jour n'en est point fixé d'autant plus

¹ W. BERG, *Anteckningar om Göteborgs äldre teatrar* 1. 1896, s. 21.

² W. BERG, a. a., s. 20.

³ G. J. EHRENSVÄRD, *Dagboksanteckningar* . . . Utg. af E. MONTAN. D. 1, s. 209.

⁴ Troligen hoffröken Ernestine v. Griesheim, g. 1752, m. frih. G. v. Palmfelt.

⁵ Riksrådet DelaGardies äldsta dotter.

⁶ Lifdrabanten, sedermera öfversten, Carl Gustaf B.

que la C:tesse Ann Margret¹ est malade, et qu'il faut attendre sa guerrison, puisqu'on joue dans son Hotel. On parle fort d'un Bal masqué qu'on y donnera quelques jours après la comedie".

Af brevet framgår, att "gref DelaGardies komedianter" hade sin scen i Torstenssonska huset, numera Arffurstens palats vid Gustaf Adolfs torg, som således gjort sig förtjänt att ihågkommas i vår sceniska konsts annaler tidigare, om än på ett vida anspråkslösare sätt än det tempel åt sånggudinnorna, som längre fram skulle resa sig midt emot vid torget. Torstenssons gamla palats, som vid denna tid ägdes af riksrådet grefve T. G. Bielke — det kallas också i ett senare bref gref Bielkes hus — hade några år förut hemsökts af en eldsvåda, som tyckes ha gjort det mindre lämpligt till bostad. I våningen två trappor upp hade enligt en annons i Posttidningen föregående vår förevisats en "handqvarns maskin",² och möjligen var det samma sal, som nu upplåtits till ett mindre prosaiskt ändamål.

I ett följande bref af den 9 januari omtalar grefvinnan Tessin, att komedien "Les folies amoureuses"³ ej skall uppföras förr än ett par dagar efter drottningens födelsedag, som inföll den 23 januari. Den 16 ämnar hon sig på generalrepetition tillsammans med två väninnor, men som hennes sista bref för den gången är dateradt den 20, har hon ej kunnat meddela något om själfva representationen. Tessin var resfärdig den 22 och hann möjligen tillbaka till Stockholm i tid att öfvervara föreställningen, som tydligen betraktades som ett evenemang.

Till samma pjäs, som då uppfördes i Torstenssonska huset, skulle mer än ett halft sekel senare knyta sig ett tragiskt minne, förknippadt med palatset tvärs öfver torget. Det var den, som Gustaf III såg en marskväll på Bollhusteatern, strax innan han for till operamaskeraden, där Anckarström väntade med sin laddade pistol.

Schröderheim tillskrifver i sitt tal af 1791 A. J. von Höpken äran att ha tagit initiativet till den enskilda teater, ur hvilken

¹ Oxenstierna, g. m. riksrådet T. G. Bielke.

² F. U. WRANGEL, *Stockholmiana*, 2, 1903, s. 9, 26.

³ Af Regnard.

svenska skådeplatsen växte fram.¹ Höpken återkom från sina utrikes resor först i oktober 1734,² och de anförda brefutdragen visa, att han då måste hafva funnit smaken för skådespel redan väckt inom Stockholms högre sällskapskretsar. Om hans och Olthoffs teater i Lefebureska huset vid Stora Nygatan, där äfven svenska stycken uppfördes, har tyvärr brevväxlingen intet att meddela. Från hösten 1735 till hösten 1736 vistades Tessin och hans fru utomlands; ett par bref strax efter hemkomsten innehålla inga teaternotiser, och det är först från våren 1737, som en längre brefföljd ånyo föreligger.

Att Höpkens håg för teaterföreställningar redan tidigt blifvit väckt, framgår emellertid af ett bref från Tessin, dateradt Boo 13 augusti 1725. Han berättar där om en fest, som statssekretaren Höpken, far till Anders Johan, ställt till för Arvid Horn och hans grefvinna ute på sin Värmdögård Fågelbro. Därvid uppförde hans fyra söner åtskilliga komediscener, inöfvade af Landé, som själf var därute med sin maskinist, "le sieur Casse Col", som Tessin skämtsamt kallar honom, och några andra "sujets tres malheureux d'un tres malheureux chef".

Ger den Tessinska brevväxlingen ingen inblick i de sceniska öfningarna i Lefebureska huset, så kastar den däremot nytt ljus öfver den svenska truppens första uppträdande på Bollhuset. Uppgifterna i Tessins promemoria af 8 dec. 1738 beriktigas och kompletteras genom hans med själfva tilldragelserna samtida bref.

"När nu förledit år", heter det i promemorian, "någre unge Skrifware och Studenter sjelfwe upsatte och uppå Hans May:ts . . . namnsdag spelade ett stycke af Tobiaë Historiæ, want det samma . . . endast effter det war på Swenska, ett så allmänt wälbehag, at de icke allenast måste spela det 3 à 4 gånger, alltid uti en ganska stor myckenhet och trängsel af åskådare, utan desse Unge Personer blewo ock . . . på alt sätt öfwertalte, at med flere Swenske Skådespels upförande, än vidare fortfara . . . Åtskilligt folk af Condition lofwade fournera dem med wackre och ärbare piécer . . . Sal. Öfwer

¹ *K. Vitt. Hist. o. Ant. Ac:s handlingar*, D. 6, s. 178.

² *A. J. v. Höpkens skrifter*, utg. af C. SILFVERSTOLPE, Bd 1, s. 7.

Ståthållaren Grefwe Michel Törnflycht skaffade dem deruppå Hans Kongl. May:ts nådigste tilstånd at fortfara med deras föreställningar på Kongl. Theatren“.¹

Tillståndet gafs genom en resolution af den 17 juni;² den föreställning, som var första upphofvet därtill, kan således ej hafva ägt rum på Fredriksdagen, den 18 juli. Uppgiften om namnsdagen måste bero på felskrifning eller minnesfel, och all sannolikhet talar för, att det var för att fira kung Fredriks födelsedag, den 17 april (gamla stilen), som Tobix comoedia gafs. Den af Flodmark meddelade affischen³ skulle i så fall mycket väl kunna gälla den första representationen af stycket.

Med utgångspunkt från en första svensk föreställning å Bollhusteatern den 18 april, låta de brefutdrag, som här nedan skola meddelas, väl förklara sig. Tessin kom till staden den 2 maj. Han har intet att meddela om de föreställningar, som redan gått af stapeln, men hans stora nyhet är det förestående uppförandet af Gyllenborgs redan år 1721 tryckta komedi En bättrad villhierna. Att den gifvits så tidigt har hittills ej varit känt. Dahlgren sätter första uppförandet af detta stycke till den 11 februari 1745.

“N’admirés vous pas la galanterie de nos nouveaux Comediens Svedois, qui donneront le 23. May, remarqués bien cette datte, cette epoque si heureuse pour moy, qui donneront, dis-je, le 23 May⁴ la Comedie: En bättrad willhiärna“, skrifver Tessin från Stockholm den 12 maj 1737. “Nous y verrons Fröken Juliana wid en danck, nous y verrons des mauvais Acteurs, des vieux chapiaux (!) a vendre, des Comtesses, des Baronnes et des Grisettes. Mon coeur et mes voeux chommeront bien autrement cette Fete“.

Själftva representationen skildrar Tessin i ett bref af den 26 maj. Att det verkligen var Bollhusteatern, som truppen disponerade,

¹ A. a. s. 183—84.

² SILFVERSTOLPE, a. a. s. 73. Af sammanhanget framgår, att årtalet »1739» måste vara tryckfel för 1737.

³ J. FLODMARK, *K. svenska skådeplatsen*, 1887, s. 5—6. Föreställningen annonseras till »18 april eller dagen efter vår allernådigste konungs hugneliga födelsedag».

⁴ Grefvinnan Tessins födelsedag.

framgår af att han från sitt fönster¹ kunde iakttaga de åskådare, som anlände. Hans berättelse meddelas här oafkortad; äfven hvad som hör till skandalkrönikan för dagen fullständigar situationsbilden.

Stockholm ce 26 May 1737.

J'avoue a ma honte, mon aimable Ulla, que je me suis pressé de finir ma Lettre du 23. pour m'aller poster a ma fenetre, et guetter les Spectateurs de la Comedie. Les aspects etoient malins. Il n'y avoit encore personne a quatre heures et un quart, que la baladine Chichina Fiken vint rompre la glace, nichée dans un fiacre et ayant Jacques son Gigisbeo a pied a la portiere. Ses filles resterent au logis, peutetre par la regle du monde renversé, peutetre aussy par un soin particulier de la Providence qui a voulu leur sauver l'exemple. C'etoit donc un tete a tete dans une des loges du fond, qui selon les apparences seroit devenu fort agreable, si le Diable, ennemy mortel de la bonne harmonie, n'avoit ameiné Madame la Comtesse de Spens, et sa bellesoeur Ann' Sophie¹ précisément dans la loge attenente. Ce contretems a tout dérouté, et l'amour a cédé sa place a l'importune politesse et a une aparente honeteté indifferente, qui se sont soutenues, avec mille peines jusqu'a la fin de la Piece.

Pour ma part j'avois pris huit billets dans la pensée de regaler ma bellesoeur de Sack, que je trouvois frisée moutonnée et habillée pour la Cour; je luy dis pouille sur l'impertinente idée de se fourrer dans le grand monde, au moment que je me preparois a Luy donner une petite fete détachée. Eva Oreillette² avoit la fievre, et sa Soeur en pleuroit, de sorte que je fus obligé de garder mes huit billets avec le fade honneur qui me restoit d'avoir payé mal a propos 16 Carolins pour ma place.⁴

Le concours n'etoit pas grand, peut etre par esprit de party contre l'Autheur, mais les Comediens s'aquitterent beaucoup mieux que je n'osois esperer; par malheur la piece est longue et languissante, et ne finit qu'a dix heures. Je n'etois pas assez niais pour y rester, et me sauvois dès le

¹ I nuvarande öfverståhållarehuset.

² Hofmarskalken C. G. Spens' fru och syster.

³ Tessins smeknamn för J. G. Sacks och Eva Bielkes andra dotter, vid denna tid 13 år.

⁴ Tessin hade utan tvifvel tagit en loge å första raden. Den innehöll 8 platser och betingade redan 1705 ett pris af 16 karoliner. (FLODMARK, *Bollhusen och Lejonkulan*, 1897. S. 35.)

Second Acte. On l'a encore rejouée hier per l'ultima volta, avec menace de former une Troupe réglée pour l'automne.

Les Acteurs avoient d'un coup de filet pris deux filles, l'une, comme n'ayant ni tournure ni caquet a été relachée, et on a gardé l'autre, qui vraiment n'est pas tant chiffon. Elle a des talens exquis, une effronterie gracieuse, un habit relavé, des pieds tournés, et un port au dessus d'une Comedienne Allemande, et beaucoup au dessous d'une Françoisse. C'est la meilleure de vos amies, ma Chere Ulla, et vous n'en connoissés point d'autre. Elle s'apelle Beata Strass¹ et a autrefois été a la Josepha;² je devois la hair par ce seul titre, mais cela ne m'est pas venu, puisqu'elle a trop de naturel pour le Theatre, et a fort bien fait pour son debut».

«Il y a deux jours qu'on a rejoué la Comedie En Bättrad Willhärna, et on dit fort artistement“, skrifver Tessin den 9 juni.

»Langlois est Generalissime de cette Troupe, tant Cothurnes que Cottillons. Ils porteront désormais la pompeuse ethiquette de Comediens du Roy. Palmfeldt, le Pere aux Vestales, travaille a une piece, Argus travaille a une autre, et la Generale Tegenschöld travaille a une troisieme. Les representations commenceront au 1^r d'Octobre. Mad^{lle} de la G* sera Conseiller honoraire et aura les Entrées libres dans la premiere Loge a la gauche et Moster Marlana³ dans celle a la droite. On a trouvé deux filles, outre la Strass, qui est la Le Couvreur (!)⁴ de la bande.

Il est bon que vous sachiés, qu'entre la Josepha et la Comedie, elle a servie chez la Rindsmaul, qui s'est estomaquée de la voir Saltimbanque, et a envoyé a sa Tante un compliment injurieux sur l'avancement de sa Niepçe. Cette Tante, qui entend a river le clou, a fait repondre, qu'elle croyoit la Comedie aussy honorable que la maison de Madame la Comtesse, et qu'a tout prendre il valoit mieux divertir le Public en public qu'en particulier. Trouvés vous cette mouche bien apliquée?»

Om fröken DelaGardie verkligen intresserat sig för den nya truppen eller om det blott är ett skämtsamt infall af Tessin att tilldela henne rollen af smakråd må lämnas därhän. Fanns in-

¹ Någon uppgift om en skådespelerska med detta namn förekommer hvarken hos DAHLGREN, SILFVERSTOLPE eller FLODMARK.

² Drottning Ulrika Eleonoras tyska hoffröken Josepha von Pflug, 1733 g. m. kammarherren C. Franc.

³ Grefvinnan Magdalena Lewenhaupt, g. m. öfverståhållaren Mikael Törnflycht.

⁴ Adrienne Le Couvreur, ryktbar aktris vid Comédie française, d. 1730.

tresset, så tycks det ha svalnat innan hösten, ty i sin berättelse om representationen af den 4 oktober anmärker grefvinnan Tessin uttryckligen, att den ej bevistades af någon medlem af DelaGardieska huset. Langlois, en af Landés skådespelare, som stannat i Sverige, förordnades till direktör den 17 juni.¹ Att Palmfelt vid denna tid för den svenska teatern öfversatte Molière och Dalin skref Den afundsjuke vet man, men generalskan Tegenschölds² bidrag till repertoaren är ej känt. Möjligen får man tillskrifva henne någon öfversättning.

Brefföljden upphör med den 4 juli, men en ny tager vid med den 6 oktober, således kort efter invigningen af Kongl. svenska skådeplatsen. Tessin har då lämnat staden för en jaktresa, och det är hans grefvinnas tur att meddela nyheterna därifrån.

Det är föreställningen den 4 oktober, som hon i sitt första bref omtalar; af titelbladet till Olthoffs öfversättning af Legrands Plutus (tryckt 1740) vet man, att det var denna komedi, som då gafs, och möjligt är att det, som Rüdling³ uppger, var själfva invigningsaftonen. Det förefaller dock egendomligt, att Tessin ej skulle brytt sig om att stanna i staden öfver den. Eftersom prologen framfördes, måste det emellertid ha varit om ej den första, så en af de allra första föreställningarna.

“Le jour de ton depart je fus a la comedie, accompagnée de Magdelon Posse et de sa soeur“, skrifver grefvinnan Tessin den 6. “L’on nous pria de venir de bonne heure, ainsy jugés que nous fumes assés sottés pour y aller dés les 4 heures et demie, et la piece n’a comencé qu’a 6 heures. Il y avoit assés de monde, mais touttes les loges n’étoient point remplies et de la maison de Delagardie pas une ame. Mademoiselle T[aube] ny etoit point mais tous ces (!) parents jusqu’a ta fauorite Josepha y etoit. Mademoi-

¹ Se SILFVERSTOLPE, a. a., s. 74.

² Maria Lagerstedt, änka sedan 1735. Tessin upprepar i ett bref af 27 juni sitt påstående, att hon skrifver en pjäs.

³ *Theat i Flor stående Stockholm*, suppl., s. 542. Jfr dock FLÖDMARK, *K. svenska skådeplatsen*, s. 7.

selle Liuen¹ etoit dans ma loge, avec les deux filles de la gouvernante² et nous eume le bonheur de posseder, pendant toute la soirée Sack et Horleman dans la meme loge. Chichina Fiken etoit dans une loge attenante avec l'amoureux Jacques, Sigrid Bonde³ et la petite Ulrica Sparre. On fut au reste fort content de la piece. On jouera la meme chose aujourd'huy, mais je crois sans le Prologue.“

Ännu en upplysning om svenska teaterns tidigaste repertoar lämnar grefvinnan Tessin i ett odateradt bref, skrifvet kort därpå, en lördag, helt visst den 8 oktober.⁴ Hon ber där sin man laga, att han är tillbaka i staden i god tid följande tisdag, så att han ej går miste om den vackraste komedi i världen, som då skall ges för första gången, nämligen "Crispin médecin".⁵ "Raillerie a part", tillägger hon, "on dit que cela est assez joly". Själaf hade hon lofvat att följa en väninna dit.

Om Tessin hann tillbaka till premiären af Doktor Crispin, så gick han en månad senare, då han rest ned till Östergötland, miste om en Holbergskomedi. Det var "Den Vaegelsindede", öfversatt af M. Lagerström under titeln "Madame Aprilväder".⁶ Enligt hvad grefvinnan Tessin på förhand hört, var förlusten dock ej stor.

"Les comediens jouent toujours malgré la Brouillerie d'Olthoff et de Langlois qui sont encore assez rudement ensemble", skrifver hon den 10 november. "Horleman et Mr Drake⁷ a ce qu'on pretend seront pris pour mediateurs. On jouera Mardy une nouvelle piece intitulée *Madame aprill väder*, elle doit etre traduite du Danois. On dit d'ailleurs que c'est quelque chose d'asséz plat.“

Några dagar senare, den 15 november, låter det som om svenska

¹ Hoffröken Henrika Liewen, gift 1748 med öfverintendenten C. Härleman.

² Hofmästarinnan H. E. Strömfelt, f. Wrangel. Hennes båda döttrar voro tolf och tretton år.

³ Hoffröken, g. 1739 m. landshöfd. gr. J. Cronhielm.

⁴ Det är nämligen skrifvet kl. 11 på kvällen för att skickas med en kurir, som skulle återvända till Fånö, och det är svar på ett bref af 8/10 1737.

⁵ Komedi af Hauteroche, enl. DAHLGREN gifven 1 gg. i öfvers. 10/1 1769.

⁶ D:o 24/4 1770.

⁷ Underståthållare i Sthlm, sedermera president i kommerskollegium.

teaterns tillvaro redan nu varit allvarligt hotad genom tilltagande oenighet mellan Langlois och truppens beskyddare. Langlois' sätt att sköta sitt direktörskap ledde som bekant i slutet af följande år till att han fick afsked och för en tid sattes i häkte.¹

»L'anglois et Mr Olthoff sont brouillés de facon que la comedie cessera tout a fait. Olthof dit qu'il est fatigué d'estre si souvent chicané et qu'ainsy il retire les comedies, les pièces traduittes et toutte la part qu'il a pu avoir à la comedie. Höpken fait de meme, et on croit point L'anglois asses en fond pour entreprendre luy meme de tenir la comedie, quoy que protégé du Grand Gouverneur. Enfin c'est dommage q[u]un plaisir qui assurement etoit si inocent ne se soutienne point . . .»

Brefföljden slutar ett par dagar senare och har intet att meddela om hur den första oenigheten bilades. Man vet emellertid, att representationerna fortgingo under den följande vintern.² Grefvinnan Tessins svägerskor, som hon i det nyss anförda brefvet mycket beklagar för att de varit hindrade att bivista spektaklen, fingo sålunda godt tillfälle att taga skadan igen.

Det förefaller ej af Tessins bref som om han till en början gjort sig några stora förväntningar om den svenska teatern eller haft synnerligen höga tankar om dess betydelse. Initiativet kom i alla händelser från annat håll. Men det första årets verksamhet och de framsteg, som därunder gjordes, tände hans intresse för saken. Midt under sina maktpåliggande värf som landtmarskalk vid 1738 års riksdag, gaf han sig tid att skriva den varma vädjan till förmån för "de Swenske Comœdianterne", som blef inledningen till ännu en period af utveckling och framåtgående för dem. Och härigenom har hans namn, ett af de mest lysande i vår svenska kulturs häfder, inskrifvits äfven på det blad, som handlar om den svenska teatern.

¹ SILFVERSTOLPE, a. a., s. 76.

² SILFVERSTOLPE, a. a., s. 75; FLODMARK, a. a., s. 20.